

BROEKER

BIJDRAGEN

Uitgave van de Vereniging "Oud Broek in Waterland"

Verschijnt 1 tot 2 maal per jaar.
Wordt aan de leden gratis toegezonden. Redactie-adres: De Erven
26, 1151 AT, Broek in Waterland

Gehele of gedeeltelijke overname van de inhoud slechts met toestemming.
Copyright ©2003 Broek in Waterland
Nr. 48 (april 2003)

Ruim twintig jaar geleden, in oktober 1972, werd door Oud Broek de uitgave 'Broeker Bijdragen' in het leven geroepen. Deze was in de eerste plaats bedoeld voor de behandeling van onderwerpen uit de plaatselijke geschiedenis en zo heeft het blad zich in de afgelopen decennia ook ontwikkeld: een publicatiemogelijkheid voor historische artikelen, die stoelen op eigen onderzoek en nieuwe gegevens brengen over verschillende aspecten van het Broeker verleden. Het is bij wijze van uitzondering, dat in dit nummer van de 'Broeker Bijdragen' van dit principe wordt afgeweken, om een oud-Broeker aan het woord te laten, die uit zijn jeugdherinneringen put. Wij meenden, dat deze passages – gedeelten uit een groter geheel van geschreven mémoires – onderwerpen betreffen die ook voor anderen interessant kunnen zijn.

De schrijver is Wim Spaans, in 1928 geboren in het historische pand Laan 4, waar zijn ouders het boerenbedrijf uitoefenden. Daar woonde hij tot zijn huwelijk in 1955. Zijn huidige woonplaats is Dronten.

de Redactie.

De kleuterschool en het Oud Meivuur.

1. De kleuterschool

Naast ons huis stond de kleuterschool of de 'bewaarschool', zoals hij toen werd genoemd (van de armvoogdij). Het gebouw bestaat nog steeds; het is een stenen huis met een uitspringende houten dakrand waarin uitgezaagde ornamenten en met versieringen boven de lichtgebogen ramen en deur. Nu genummerd Laan nr. 6. Hoewel men zich heeft ingespannen om er iets moois van te maken is het wel enigszins in disharmonie met de houten siergevel van ons huis dat er rechts naast staat.

In dit stenen huis was de kleuterschool opgenomen. Het voorste deel was het woonhuis, met in het midden een gang, waardoor Juffrouw Tromp direct vanuit haar woning in het lokaal kon komen. Aan de achterkant van het lokaal was de gang waardoor de kinderen binnenkwamen, met kapstokken voor hun jassen en aan het einde twee kleine WC-tjes. Deze gang gaf toegang tot een lokaal met een tongewelf en hoog achter in de muur een rond gietijzeren raam, dat in mijn herinnering leek op een bloem. Dit raam is ook nu nog in de achtergevel aanwezig. (*Redactie: zie afbeelding 4b*) In de zijmuren zaten aan de zuidzijde twee grote ramen en aan de noordzijde één groot raam, dat grensde aan ons erf. Vanuit onze stal kon je zo in de school kijken en dat deden wij ook wel eens, bijvoorbeeld als Sinterklaas op bezoek was. In het lokaal stonden vier rijen banken, waarin per bank twee kinderen zaten. Links van midden de allerkleinste kinderen en rechts de grotere. Vóór in het lokaal stond een gietijzeren kachel, met daaromheen, op ruime afstand, een ijzeren hekje en de tafel van Juffrouw Tromp. Links waren ingebouwde kasten met de schoolspullen – ik wil het woord leermiddelen niet gebruiken –.

Ik heb geen slechte, maar ook weinig speciaal goede herinneringen aan de ‘bewaarschool’. Goede herinneringen heb ik aan het spelen met ‘pijpaarde’, een gipsachtige witte klei. Dan kregen wij een stuk karton op ons tafeltje (die kartonnen werden voor dat doel bewaard) en kwam er uit de kast een pot van bruin aardewerk (wij noemden het thuis een perenpot of roompot) waarin de pijpaarde zat. Elk kind kreeg een klodder op zijn karton, om daarmee te boetseren. Ook zingen en spelletjes waarbij gezongen werd vond ik leuk. Maar we moesten wel erg vaak met de blokken spelen. Die zaten in een vierkant kistje en voor je de klas verliet moesten alle blokken weer keurig in het kistje passen.

Achter aan de school was een veranda gebouwd, ook weer voorzien van een sierrand. Verder lag er een grote afgeschutte zandbak, de tuin noemden we dat. Als het mooi weer was konden de kinderen daar spelen. De schutting was wel twee meter hoog, zodat katten er niet in konden komen en was langs ons erf gemaakt van asbest-platen, en aan de andere kant van hout, met langs de kant een aangetimmerde bank. Midden in die zandbak stond, als een enorme paraplu, een heel grote kastanjeboom, zodat het daar bij regen nog een poos droog bleef. De kleuterleidster, Juffrouw Tromp, woonde dus in het huis van de school. Als wij in het zand speelden zat zij onder de veranda en kon kleine huishoudelijke werkjes uitvoeren, bijvoorbeeld aardappelen schillen.

Er werd in die tijd nog niet zoveel aan jeugdontwikkeling en –vorming gedaan. Toch vind ik dat deze combinatie van woning met school heel doordacht is gebouwd en dat wij toen met goede zorgen zijn omringd.

De zandbak waarover ik schreef werd aan de achterkant afgesloten door een schuur en daar was wel wat merkwaardigs mee aan de hand. Toen ik daar een keer in keek, bleek dat hij van binnen helder blauw geschilderd was en dat er deuren in zaten met mooie sierlijsten. Vroeger gebeurde het wel, dat men als er veel verdiend was, een stuk aan het huis bouwde. Dat noemden ze een ‘goedjaarseind’, in Noord-Holland ook wel ‘staart’. Ik denk dat van het oude huis, dat voor de bouw van de kleuterschool is gesloopt, het goedjaarseind is blijven staan, om als schuur te worden gebruikt.

Buurman Tromp was één van de ca. zestig stadsmelkboeren die in Broek woonden en melk uitventten in Amsterdam. Achter de schuur stond een stenen gebouwtje met een koelbak waarin de melk en het melkboerengereedschap werden bewaard. Buurman Tromp zag ik zelden. ‘s Morgens vroeg ging hij naar Amsterdam en pas laat in de middag kwam hij weer thuis. ‘s Zaterdags moest er twee keer gevent worden en dan kwam hij dus extra laat, en met hoofdpijn, thuis. Met die hoofdpijn lag hij ‘s zondags in bed en maandag was hij dan weer zover hersteld, dat hij aan een nieuwe werkweek kon beginnen.

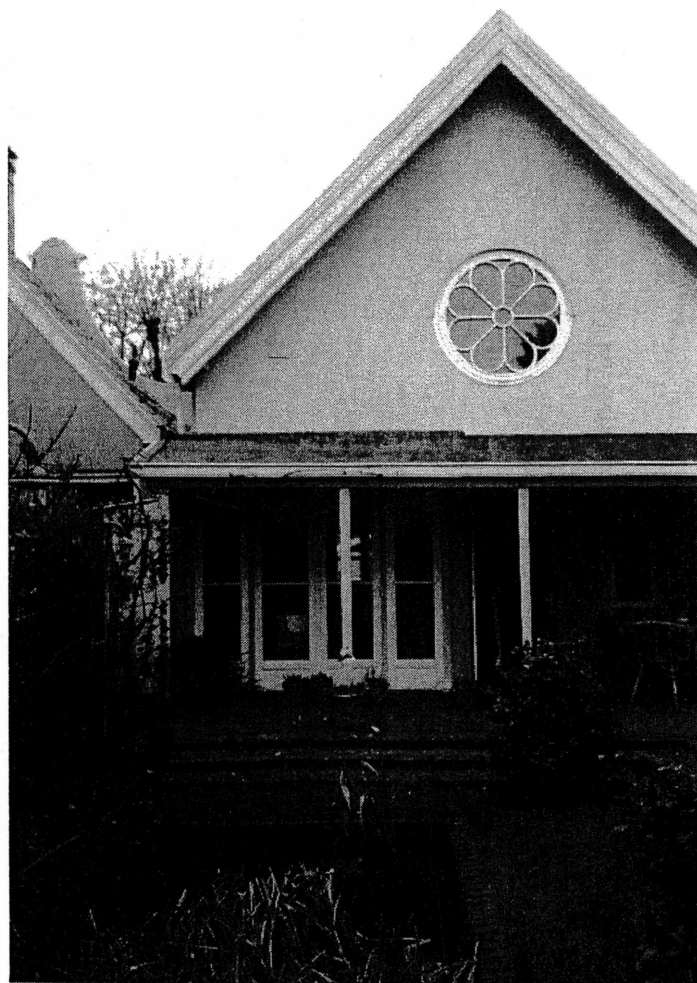
Afbeelding 1) De speelplaats achter de Bewaarschool, op een foto van bijna 70 jaar geleden. Rechts op de achtergrond de stal van de boerderij Laan 4. Juffrouw Tromp staat geheel rechts; dicht bij haar - zijn hand op de schouder van het meisje vóór hem - de auteur van dit artikel en links onderaan helpster Corrie Tromp. (Foto uit bezit W. Spaans)

Afbeelding 2) Bewaarschoolfoto uit 1917, met 34 kinderen, Juffrouw De Boer en haar helpster Antje van Keulen. (Foto uit collectie Vereniging Oud Broek)

Afbeelding 3) Enkele kinderen van de Bewaarschool Ao. 1915 poserend op De Laan, ter hoogte van het huis nr. 22 (Foto uit collectie Vereniging Oud Broek)

Afbeelding 4a en 4b) Tegenwoordig aangezicht van de voormalige Bewaarschool, Laan 6. In de achtergevel het 'rond gietijzeren raam' uit de herinneringen van W. Spaans. (Foto's W. Husslage)

2. Het Oud Meivuur

Dit is een gebruik, dat in mijn jeugd nog tot de oorlog van 1940 – '45 in ons dorp in ere werd gehouden. Op de avond van 1 mei werd er even buiten het dorp, op een plaats die het Breed werd genoemd, een vuur ontstoken, waar in mijn herinnering hoofdzakelijk jongeren bij aanwezig waren. Het is vermoedelijk een gebruik uit een ver verleden, om in het voorjaar met vuur de kwade geesten te verdrijven en de naderende zomer te begroeten. Men sprak altijd over 'het Oud Meivuur' en nooit over het '1 Mei-Vuur'.

De tijd van 1 mei was gunstig voor het verzamelen van materiaal voor de brandstapel, want in die periode deed iedereen aan de grote schoonmaak. Daarna kon veel brandbaars voor het Oud Meivuur opgehaald worden. De jeugd ging dan met een handkar langs de huizen. Ik herinner me dat we bij de boeren van ons dorp in hoofdzaak kartonnen dozen ophaalden, waar veekeuken in gezeten hadden.

Van het opgehaalde materiaal werd een brandstapel gebouwd op het Breed, achter aan de Keerngouw (of het Kikkerend, zoals het algemeen genoemd werd).

Nu was het de bedoeling dat het vuur door de veldwachter ontstoken werd als het schemerig werd, maar zo lang konden de jongeren niet wachten, dus het gebeurde meestal eerder. Als het vuur brandde stonden de mensen er in een kring omheen, afhankelijk van de windrichting, waarbij een aantal met lange stokken het vuur oprakelden. Naar ik van mijn oom Wim hoorde is het vuur slechts één keer niet aangestoken, vanwege een harde oosten wind, die precies in de richting van het dorp stond. Het Oud Meivuur werd meestal besloten met het rennen van sommige jongens door de smeulende as.

W. Spaans